

Zadanie 2

1. Charakterizujte znaky, témy a idey **slovenskej** literatúry od stredoveku po osvietenstvo a klasicizmus.
  2. Vysvetlite vývin spisovného jazyka od 9. storočia do konca 18. stor.
-

Ukážka č. 1

Kliment - ŽIVOT KONŠTANTÍNA (úryvok)

Obhajoba slovienskeho jazyka v bohoslužbe

Keď bol v Benátkach, zhromaždili sa proti nemu latinskí biskupi a kňazi i mnísi, ako havrany proti sokolovi, a vyzdvihli trojjazyčný blud, hovoriac:

„Človeče, povedz nám, prečo si učinil teraz Slovienom knihy a učíš ich, ktorých nikto iný predtým nevynašiel, ani rímsky pápež, ani Gregor Bohoslovec, ani Hieroným, ani Augustín? My len tri jazyky poznáme, ktorými sa sluší v knihách sláviť Boha: hebrejský, grécky, latinský.“

Odpovedal im filozof: Či neprichádza dážď od Boha na všetkých rovnako? Alebo či slnce tak isto nesvieti na všetkých?

Ukážka č. 2

Konštantín - PROGLAS (úryvok)

A preto čujte, čujte toto Slovieni:

*Dar tento drahý Boh vám z lásky daroval,
dar boží je dar spravodlivej čiastky,
dar dušiam vašim, čo sa nikdy neskazí,
dar všetkým dušiam, čo ho vd'ačne prijmu.*

&

*nuž, dobre počuj, celý národ sloviensky,
vypočuj slovo od Boha ti zoslané,
Slovo, čo hladné ľudské duše nakrmi,
Slovo, čo um aj srdce tvoje posilní,
Slovo, čo Boha poznávať ťa pripraví.*

&

*Chcem radšej iba päť slovo povedať,
Rozumom prostým chcem tých päť slovo vyriechnúť,
Aby aj bratia všetko porozumeli,
než nezrozumiteľných slovo rieciť tisíce.*

Ukážka č. 3

J. Kollár – SLÁVY DCERA: PŘEDZPĚV (úryvok)

*Aj, zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stuj, noho! posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš,
k obloze, Tatry synu, vynes se, vyvýše pohled,
neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časum.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slávie, šíjí chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec, na své když zlobu plémě kydá.*

Ukážka č. 4

H. Gavlovič – VALAŠSKÁ ŠKOLA MRAVÚV STODOLA

Hle, člověk opilý – žádnému nemilý

*Jestli se chceš, jako svedčí, opilstva varovat
tak sobe daj opilého člověka malovat:
nech bude neočesaný a sliny po brade,
neumytý, nespůsobný, zaválaný všade.*

*Slabé nohy, mrtvý jazyk a krvavé oči
vždycky letíc dolu nosem, čo s nohú pokročí.
V hlave víno, v bruchu rozum, v údoch žádnéj sily,
tento nápis daj pod neho: Hle, člověk opilý.*

*Tento člověk není člověk, neb rozum utratil,
když se s zbytečným nápojem v hovado obrátil.
A jak spadne do kaluže, bude postel jeho,
a i svine tam líhajú z obyčeje svého.*

Ukážka č. 5

J. Hollý – SVATOPLUK (úryvok)

Svatopluk, král Slovákův, ve žaláři, do kterého dali ho Němci preto, že jím do podezreňá prišiel, si sťažuje; a Boha za vislobodení prosí. Boh vislíši jeho modlitbu. Zesílá posla svojého ke Karolmanovi, a rozkaz mu dáva, abi Svatopluka z vazeňá pustil. On tak učiniť prislubuje. Napred však starších na snem povolá, a daní od Boha rozkaz jím prednášá. Chce Svatoplukovi Rastislavovu krajnu pod víminkami pridať. Radbod tak radí. Vilbert odporuje, žebi to k jejich záhube čelilo. Britvald naproťi i krajnu po Rastislavovi i céru Karolmana za manželku jemu dať káže. Zalúbí sa všetkým jeho rada i Karolmanovi. Svatopluk na snem prichádzá. Karolman mu predstavuje, čo je v rađe uzavreté. Svatopluk sa tomu podvolí; a víminki, pod kterými panovať má, prijímá. Snem sa rozejde.

Zadanie 6

1. Porovnávajúte rôzne podoby lásky v dielach svetovej a slovenskej literatúry.
  2. Objasnite spôsoby členenia textov. Definujte text a jeho znaky. Pracujte s ukážkami.
-

Ukážka č. 1

F Petrarca – SONYTY PRE LAURU (úryvok)

*Stále mi chodí na um živá, takže zasa
už neverím, že za breh Léthé ľahla si;
keď sa mi mladá, čistá občas ohlási,
vidím, že v lúčoch svojej hviezdy celá jasá.*

*Pri prvom zjavení sa zjagala jej krása,
do seba pohrúžená, prísna akási,
takže som skríkol: „Si to ty! A živá si!“
a prosil som ju, aby sladko ozvala sa.*

Ukážka č. 2

A. Sládkovič – MARÍNA (úryvok)

*Ja sladké túžby, túžby po kráse
spievam peknotou nadšený,
a v tomto duše mojej ohlase
svet môj je celý zavrený;
z výsosti Tatier ona mi svieti,
ona mi z ohňov nebeských letí,
ona mi svety pohýna;
ona mi kýva zo sto životov:
No centrom, živlom, nebom, jednotou
krás mojich moja Marína!*

*Možno mi tvojich úst sa odrieknuť,
možno mi ruky nedostať,
možno mi v diaľky žiaľne utieknuť,
možno mi nemilým ostať,
možno mi ústam smädcom umierať,
možno mi žialiť v samote,
možno mi život v púšťach zavierať,
možno mi nežiť v živote,
možno mi seba samého zhubiť: -
nemožno mi ťa neľúbiť! -*

Ukážka č. 3

I. Krasko – NOX ET SOLITUDO

Plachý akord

*Za búrnej, tmavej noci
ja blúdil sám a sám,
závidel ronenie slz
tým čiernym nebesám.
Bez cieľa šiel som vo svet
a hľadal úľavu:
papršlek do tmy srdca,
liek v hlavu boľavú.
Ach, niekde vedľa cesty,
u starých božích múk*

*našiel som zúfajúcich
pár chladných, mokrých rúk...
Snád' skutočnosť to bola,
a možno púhy sen:
zabudli ruky na mňa,
keď svitnul biely deň...
Len pocit ostal temný,
kýs' bôľu odtienok,
akordom plachým hučí
z hasnúcich spomienok.*

Ukážka č. 4

V. Hugo – CHRÁM MATKY BOŽEJ V PARÍŽI (úryvok)

„Áno, som hluchý. Tak je to so mnou. Je to hrozné, však? A vy ste taká krásna!“
V úbožiakovom hlase bol taký hlboký pocit vlastnej úbohosti, že nemala sily povedať čo len jediné slovo. I tak by ju nebol počul. Pokračoval: „Nikdy som nevidel svoju ošklivosť tak ako teraz. Keď sa porovnávam s vami, ľutujem sám seba, že som taký úbohý a nešťastný netvor. Musím sa vám zdať ako zviera, však?... Vy ste slnečný lúč, kvapka rosy, vtáčí spev!... A ja som niečo strašné, ani človek, ani zviera, čo ja viem, niečo tvrdsie, pošliapanejšie a beztvárnejšie ako skala.“

Ukážka č. 5

LÁSKA MEDZI ĽUĎMI – INTERPERSONÁLNA (zdroj: wikipedia.sk)

Interpersonálna láska je láska medzi ľuďmi a znamená oveľa viac ako len to, že sa niekto niekomu veľmi páči. Hoci sú pocity obvykle vzájomné, môže vzniknúť aj neopätovaná láska. Interpersonálna láska existuje obvykle v interpersonálnych vzťahoch, napr. medzi pármami, členmi rodiny a priateľmi. Ale ľudia často vyjadrujú lásku k iným osobám aj mimo týchto vzťahov, napr. rôznymi darmi alebo dobrovoľníctvom.

Niektoré prvky často prítomné v interpersonálnej láske:

- *Náklonnosť: uznanie druhého.*
- *Prepojenosť: uspokojovanie základných emocionálnych potrieb.*
- *Vzájomnosť: keď je láska vzájomná.*
- *Závazok: snaha udržať lásku.*
- *Emocionálna intimita: zdieľanie emócií a pocitov.*
- *Príbuzenstvo: rodinné väzby.*
- *Vášeň: sexuálna túžba.*
- *Fyzická intimita: zdieľanie osobného priestoru.*
- *Starostlivosť: snaha pomôcť.*

Sexuálna energia môže byť najdôležitejším prvkom určujúcim formu vzťahu. Zatiaľčo sexuálna príťažlivosť často podnecuje novú väzbu, sexuálny vzťah je považovaný za nežiadúci alebo nevhodný v určitých väzbách lásky. Mnoho etických systémov odsudzuje sexuálne vzťahy medzi členmi rodiny, u detí alebo mimo záväzného vzťahu. Ale existuje mnoho spôsobov vyjadriť vášnivú lásku bez sexu. Náklonnosť, emocionálna intimita a vzájomný záujem sú obvyklé u príbuzných a priateľov všade vo svete.

Zadanie 17

1. Charakterizujte svetovú a slovenskú drámu od medzivojnového obdobia po súčasnosť.
  2. Definujte pojem lexikografia. Vymenujte a charakterizujte základné lexikografické príručky a typy slovníkov. Pracujte s ukážkou č. 6.
-

Ukážka č. 1

J. B. Ivan – MATKA (úryvok)

MATKA: Si hladný?

PAEO: Už som sa nasýtil. Žobrák. To mi povedal brat.

MATKA: Keby si bol prišiel s peniazmi, bolo by tiež zle. Závidel by ti. Ten už iný nebude.

PAEO: A prečo sa hnevá?

MATKA: Pre Katu Tomkovie. Chodí za ňou... Ty si nebol u Tomkov?

PAEO: Čo by tam hľadal žobrák, keď ta chodí pán?... Chystal som sa do Ameriky. Jano mi kúpil lístok a dal pár korún na cestu. Za to si vzal moju otcovskú čiastku. Ja som dobre vedel, že moja čiastka stojí ešte raz toľko ako ten prekliaty tiket, a keď som mal odísť, chcel som mu to povedať do očí. Ale pocítil som, že oni sa dívajú na mňa, a nepovedal som nič. Pred rokom mi napísali, že brat sa zalieča u Tomkov. Ja som mal Katku rád. Chcel som napísať Janovi, že dievča je moje a čaká na mňa. Ale zasa, bolo to také čudné, musel som na nich myslieť a nenapísal som... Ale chcel by už raz vedieť, dokiaľ to pôjde tak ďalej... Len oni mi mohli zadržať ruku a umlčať ústa. Ale prečo? Prečo? Ak je v nich srdce, musia mi to povedať.

MATKA: Nesmiete sa postaviť proti sebe. A Jano je mocný a tvrdý. Ten by sa ti nevystúpil.

PAEO: Preto musím ustúpiť ja. Vo všetkom vždy len ja...

Ukážka č. 2

K. Čapek – R. U. R. (úryvok)

ALQUIST: Ó – ó – ó, proč jste je zahubili!

2. ROBOT: Chtěli jsme být jak lidé. Chtěli jsme se stát lidmi.

RADIUS: Chtěli jsme žít. Jsme schopnější. Naučili jsme se všemu. Dovedeme všechno.

3. ROBOT: Dali jste nám zbraně. Museli jsme se stát pány.

4. ROBOT: Pane, poznali jsme chyby lidí.

DAMON: Musíte zabíjet a panovat, chcete-li být jako lidé. Čtěte lidské knihy! Musíte panovat a vraždit, chcete-li být lidmi!

ALQUIST: Ach, Domine, nic není člověku cizejšího než jeho obraz.

Ukážka č. 3

I. Stodola – JOŽKO PÚČIK A JEHO KARIÉRA (úryvok)

PRESEDNÍČKA (otvorí sa dvere a v elegantnej toalete vojde. Je roztomilá a vládna): Dobrý deň, pán Púčík.

JOŽKO (strhne sa, zľaknutý): Kto je to? Hah, pani predsedníčka. Nechcem vás vidieť, prosím odíďte!

&

PRESEDNÍČKA: Pán Púčík, prichodím v mene nášho spolku Humanitas, ktorý, ako veľmi dobre viete, sa zaoberá duševnou a sociálnou starostlivosťou.

JOŽKO: Ja sa vás bojím, vy ste ma vyhнали.

PRESEDNÍČKA (veľmi sladko, pomaly a milo): Ale veď to je celkom iné. Vtedy ste boli našim úradníkom; dnes je náš pomer iný. Tým, že ste vo väzení, stali ste sa prípadom, o ktorý sa nám prichodí podľa stanov starať... S radostne preplneným srdcom vám oznamujem, že náš užší výbor uzavrel rozprestrieť svoju ochrannú ruku nad vás a že ste dostali v protokole číslo deväťsto osemdesiat.

&

JOŽKO (akoby sa ocitol v kanvelárii, ohnivo): Aby som nezabudol, pani predsedníčka, pripomeňte im, že prípady ako ja patria do kartotéky na ľavej strane veľkej skrine. Tlačivá potrebujú modré: nájdu ich vo vrchnej zásuvke. Tak by som rád každý deň čo len na pol hodiny skočil dať všetko do poriadku.

PRESEDNÍČKA (zas svojím starým vysokým tónom): Pán Púčík! Číslo deväťsto osemdesiat! Oznamujem vám, že som dnes podpísala poukážku na tristo korún na potraviny ako rýchlu výpomoc pre vašu sestru a jej dvoje detí.

JOŽKO (vyskočí): Nuž to už nie, to nedovolím. Prosím pre takýto prípad nepatrí viac ako sto korún.

Ukážka č. 4

S. Becket - ČAKANIE NA GODOTA (úryvok)

ESTRAGON: Ty! (Chytí zvyšok mrkvy za konček vňate, zdvihne ho a otočí pred očami.) To je zaujímavé. Čím človek viac je, tým je to horšie.

VLADIMÍR: U mňa je to naopak.

E: To je?

V: Postupne si zvykám na chuť.

E: (po dlhom rozmýšľaní) A to je?

V: Otázka temperamentu.

E: Charakteru.

V: Za to človek nemôže.

E: Človek sa zbytočne pechorí.

V: Zostáva tým, čím je.

E: Nadarmo sa trepe.

V: V podstate sa nemení.

E: Tak ideme?

V: Pod'me. (nepohnú sa)

Ukážka č. 5

B. Brecht – MATKA GURÁŽ A JEJ DETI (úryvok)

Január 1636. Cisárske tlupy ohrozujú evanjelické mesto Halle. Skala prehovori. Matka Guráž stratí svoju dcéru a tiahne ďalej sama. Vojna sa ešte dlho nekončí.

&

PRÁPORČÍK: Prestaň! Prestaň! (Kričí hore, kým si zakladá mušketu.) Naposledy!

Katrin plače a bubnuje tak hlasno, ako len vládze.

Pál!

Vojaci strelia, Katrin je trafená, ešte zopár ráz udrie na bubon a pomaly sa zosunie.

Pomaly svitá. Počuť bubnovanie a trúbenie maštrujúceho vojska. Všetko sa pomaly vzdáva.

Pred vozom sedí Matka Guráž pri svojej dcére. Okolo nej sediaci.

MATKA GURÁŽ: Možno mi zaspí. (Spieva.)

Haluli, hali,

halulilé,

cudzie deti plačú

a moje nie!

&

MATKA GURÁŽ: Hádám ho utiahnem aj sama. Dáko to pôjde, veď nie je v ňom veľa. Musíme sa dať zase do roboty.

Ukážka č. 6

UKÁŽKY ZO SLOVNÍKOV

KRÁTKY SLOVNÍK SLOVENSKEHO JAZYKA

rozviest' -vedie -vedú -viedol dok. **1.** zaviesť, odvieť na rozlič. miesta: *r. brigádnikov na pracovisko, r. plyn po budove* **2.** vykonať rozvod: *r. manželstvo* **3.** podrobne, širšie osvetliť, rozvinúť: *r. problém, tému, program; nedok. rozvádzať -a*

slovník -a *m.* **1.** súhrnné spracovanie a obyč. abecedné usporiadanie slovnej zásoby al. informácií z jednotlivých odborov v kniž. príručke: *jednozväzkový, prekladový, frazeologický s., s. cudzích slov; náučné, terminologické s-y, s. spisovateľov; pozrieť sa do s-a* **2.** slovná zásoba, lexika: *vývin s-a, bohatý Hviezdoslavov s., obraznosť s-a;*

hektár -a *L -i mn. -e m.* plošná jednotka (100 árov), *zn. ha;*

PRAVIDLÁ SLOVENSKEHO PRAVOPISU

hektár -a *L -i mn. -e m.;* *hektárový*

hlboký hlbší; *hlboko* prísl.

pomaly prísl. *i časť.*

môcť môže môžeme môžete môžu mohol môžu nedok.

PRAVIDLÁ SLOVENSKEJ VÝSLOVNOSTI

bicykel bicik[el], -[la], na -li

oblátka oblátka nie oplátka ani -atka

taliančina taľ'a[n], -[ňi], -[noŭ]

letisko leťisko

dalmatíne dalmatíne

lexikografia leksikograf[i-a], -[i-e]

SYNONYMICKÝ SLOVNÍK SLOVENČINY

potom 1. vyjadruje časovú postupnosť, následnosť (op. predtým) • *nato* • *neskôr* • *neskoršie* • *zastaráv. zatým*: potom, nato sa vybral do mesta; neskôr, neskoršie, zatým nám všetko porozprával • *oddatocne*: potom, dodatočne si všetko vysvetlili • kniž. *následne*: najprv prišiel kapitán a následne za ním aj ostatní • hovor. *napotom*: Maj s ním trpezlivosť teraz i napotom! • *zastar. napozatým* (Vansová) • *potomne* (Kubáni) • *pozatým* (Hviezdoslav) • *pozatýmne* (Šoltésová) 2. vyjadruje priestorovú postupnosť • *d'alej*: chodník vedie cez les a potom, ďalej popri potoku k vodopádu • *nato* • *zastaráv. zatým*: trasa smeruje priamo k studničke a nato, zatým sa skrúca doprava k jazierku 3. vyjadruje odstupňovanie významu al. miery; na druhom mieste, v druhom rade • *zastaráv. zatým*: najprv práca, až potom, zatým zábava 4. pripája aktuálny, dopĺňajúci výraz • *teda*: Keď máš čisté svedomie, tak prečo sa mi potom, teda vyhýbaš?

zelený majúci farbu ako svieža tráva, listy stromov a pod. • *jasnozelený* • *živozelený* • *ostrozelený* • *sýtozelený*: jasnozelené šaty, živozelená siatina, sýtozelený májový les • *svetlozelený* • *slabozelený* • *bledozelený* (zelený s bledým odtieňom): bledozelená blúza • *zelenožltý* • *žltozelený* • *kaki* (neskl.; zelený so žltým odtieňom): kaki košeľa • *zlatozelený* (zelený so zlatým odtieňom): zlatozelené šírne polia • *pren. mačací* (o farbe očí) • *fosforový* (zelený ako fosfor) • *zelenavý* • *zelenkavý* • *zelenastý* • *zelenkastý* • *nazelenastý* • *nazelenalý* • *nazelenkastý* (trocha sfarbený do zelena): zelenkavá voda; nazelenkasté svetlo • *zried. zelenistý*: zelenisté vody (Kalinčiak) • *tuhozelený* • *tmavozelený* • *temnozelený* • *fľaškovo zelený* (zelený s tmavým odtieňom): tmavozelený plot • *zelenomodrý* • *modrozelený* • *belasozelený* • *zelenobelasý* • *tyrkysový* • *akvamarínový* • *vodový* (zelený s modrým odtieňom): tyrkysový, akvamarínový prsteň; steny vodovej farby • *trávový* • *trávovo zelený* • *hráškový* • *hráškovozelený* • *smaragdový* • *smaragdovo zelený* • *malachitový* • *morský* (zelený ako tráva, hrášok, smaragd, malachit, ako more): nohavice hráškovej farby; smaragdová, malachitová zeleň; morská farba • *olivový* • *olivovo zelený* (zelený ako olivy): olivovo zelený odtieň látky • *šedivozelený* • *sivozelený* (zelený do siva) • *expr.: zelenučký* • *zelenušký*

variť 1. pripravovať jedlo varom • hovor. *expr.: kuchtiť* • *klochniť* • *klochtiť*: nevie variť; Čo kuchtiš? • *vyvárať* (veľa al. dobre variť): vyvárať samé dobroty 2. dostávať do varu, varom spracúvať • *prevárať* • *zvárať*: prevárať vodu; zvärať mlieko

SLOVNÍK CUDZÍCH SLOV

avantgarda –y ž. (franc.) 1. voj. predvoj, predná stráž zabezpečujúca pri presunoch hlavné sily vojska 2. skupina pokrokových priekopníkov; predvoj 3. skupina umelcov, ktorá si kladie za cieľ prebojovať nové názory

baktéria –ie ž. (gréc.) biol. najjednoduchší jednobunkový mikroorganizmus, vyskytujúci sa v tyčinkovitom, guľovitom, rožkovitom alebo špirálovitom tvare

jódlovať (nem.) osobitným spôsobom spievať hrdelným hlasom, preskakovať do falzetu

live [lájv] (ang.) živo, bezprostredne, naživo, priamo (napr. o televíznom vysielaní a pod.)

frázovať (dačo) (gréc.) 1. lingv. členiť vetu na takty, frázy, úseky pomocou prestávok, vetných prízvukov, a melódie 2. metr. umiestňovať vhodným funkčným a predpísaným spôsobom slovné celky v metrickej schéme verša 3. hud. členiť hudobnú skladbu na jednotlivé myšlienky alebo tanec na pohybové zložky

1 parabola – y ž. (gréc.) lit. širšie, rozvedené prirôvanie, podobenstvo

2 parabola –y ž. (gréc.) 1. geom. kuželosečka, ktorej body majú od danej priamky a daného bodu rovnakú vzdialenosť 2. automobil. odrazová časť svetlometov automobilu